

mone (ut vulgus putat) submersæ sunt et aquis obrutæ, ait Abul. Porrò hic lacus, sive mare, est ad orientem terre sancte. Nam Jordanis, qui Chanaanæ est ad orientem, in mare hoc influit et ab eo absorbetur, ut patet ex tabulis geographicis, et ex Josue 5, 16.

VERS. 4. — PER ASCENSUM SCORPIONIS. Est hic locus ita dictus à præruptis montibus, qui sunt asperi instar scorpionum.

VERS. 5. — IBIQUE PER CYRUM TERMINUS AB ASENONA USQUE AD TORRENTEM ÆGYPTI. Torrens hic est rivulus, qui ex deserto (unde Theodotion vertit, *torrens Arabiæ*) veniens juxta Rhinocoruram, in mare Mediterraneum delabitur, terraque tribus Juda et Simeon à deserto, viæque Ægyptiæ determinat. Unde Sept. pro torrente hoc vertunt Rhinocoruram. Hinc passim in Script. hic torrens ponitur australis terminus terre promissæ, puta Chanaanæ. Ita S. Hieronym. in cap. 6 Amos, et Epist. ad Dardanum, tomo 5. Vide Adrichom. in tabulis. Errant ergo qui torrentem hunc putant esse URUM Æ Nili rivis, ex Josue 15, 5; nam alius illius loci est sensus: torrens enim hic longè à Nilo et Pelusio, Ægyptoque distat.

ET MAGNI (id est, Mediterraneæ) MARIS LITTORE FINIETUR. Mare Mediterraneum hic vocatur *magnum*, respectu duorum aliorum: nam in terrâ sanctâ triplex est mare. Primum est hoc Mediterraneum, quod illam ab occidente alluit, unde *mare* hic in hebr. et aliibi sæpè significat Occidentem. Secundum est mare Mortuum, seu salissimum. Tertium est mare Cinnereth, seu Genesareth: hæc duo ultima potius lactus sunt; primum verò est mare verum et vastum.

VERS. 7. — PORRO AD SEPTENTRIONALEM FLAGAM A MARI MAGNO TERMINI INCIPIENT, PERVENIENTES USQUE AD MONTEM ALTISSIMUM, scilicet usque ad montem Hor, ut habent Hebræus et Chaldaeus. Perperam ergo aliqui Libanum hic intelligunt.

VERS. 8. — A QUO VENIENS IN EMATH. Emath hæc est minor, in quâ est urbs que postea ab Antiocho Epiphane, Epiphania est dicta. Erat hæc urbs terminus terre sancte ab aquilone. Erat alia Emath major, scilicet Antiochia, que caput erat totius Syriæ. Ita S. Hieron. et ex eo Ribera in Amos 6, 8.

VERS. 11. — CONTRA FONTEM DAPHNEM. Heb. non habent *à Daphni*, sed tantum *contra fontem*, scilicet illum, qui juxta Reblatam est notus et celebris; hic autem est Daphnis, uti optimè scivit et intellèxit noster interpres, puta S. Hier. qui accuratè perlastravit terram sanctam. Da-

phnis fons aquis abundantissimis Reblatam urbem irrigat, atque instar celebris et deliciosis illius Daphnes, Antiochiæ suburbanæ, frequentissimis lauris et amenitate inclytus est, uti ex l. 2 Machab., Josepho, et S. Hieronymo docet Adrichomius. Audi S. Hieron. in c. 4 Ezech. : « De Sephamâ, inquit, id est, de Apamâ, descendit terminus in Reblata, quæ nunc Syriæ vocatur Antiochia. » Adiditque : « Ut scias Reblam, sive Reblatam hanc significare urbem, dicit contra fontem, quem perspicuum est significare Daphnem, de quo fonte locus aquis abundantissimis fruitur. » Et 1 Machab. 5 : « Onias, inquit, Sacerdos continebat se in loco tuto secus Daphnen. » Nam cum sint plures Antiochiæ, una ad Cragum flumen in Ciliciâ, altera juxta Meandrum flumen in Cariâ, tertia Psidicæ in Cappadociâ, ad illarum differentiam hæc cognominata est Antiochia ad Daphnem, quæ etiam aliarum comparatione, Antiochia magna dicitur et Antiochia ad Orontem, quia ab Oronte fluvio secatur media. Est pretepsis; nam postea datum est nomen Daphnes huic fonti, aquæ ac suburbano Antiochiæ, ei adjacenti. Unde et porta urbis eò tendens, dicta est Daphnitica, juxta quam sepultum fuisse corpus S. Ignatii Martyris, testatur S. Hier. Dieta est enim Daphne, id est, laurus, vel lauretum, ob lauros et cypressos à Pompeio dedicatas eo loco: vel potius ob memoriam virginis Daphnes, quam Ladonis fluminis sui filiam Antiocheni fabulati sunt: unde et *laurum coluerunt ob memoriam virginis Daphnes*, inquit Philostr. lib. 1, et Arius, ac ex iis Anton. Nebriss. in Quinquagena, c. 14.

INDE PERVENIENS CONTRA ORIENTEM AD MARE CENERETH. *Cenereth*, vel, ut Hebræi legunt, *Cinnereth*, urbs erat, que postea corruptè Genesareth, et à Tiberio Cæsare Tiberias est dicta: juxta hanc urbem erat lacus, qui mare et stagnum Cenereth, aut Genesareth, aut Tiberiads dicitur; et à provinciâ in quâ erat, mare Galilææ, juxta hoc mare erat Nazareth, Capharnaum, Bethsaida, et aliæ urbes, que educatione, conversatione et miraculis Christi fuerunt celebratæ.

Erat hoc mare Cenereth, uti et alterum salissimum, sive mortuum, cum Jordane, ab oriente limes terre sancte: Mediterraneum limes erat ab occidente; torrens Ægypti, cum desertis Arabiæ, limes erat à meridie: Emath, sive Epiphania, uti et Libanus, limes erat à septentrione. Iidem termini terre promissæ

consignantur, Exodi 25, 51, nisi quòd ibi à septentrione terminus ponatur fluvius, scilicet Euphrates. Qui sanè amplè fuerunt termini, ac consequenter terra Judæis promissa peramplâ fuit: complexa est enim Philistiâ et Philistinum omnes, ut patet Josue 15, vers. 2 et 5. Rursùm complexa est totam Phœniciam, ac consequenter Tyrum et Sidonem, hæc enim tribui Aser à Josue attributa sunt, Josue 19, v. 28 et 29. Sed permisit Salomon Hiram regem Tyro dominari, ejusque operâ usus est in fabricâ templi, alioqui eum jure de regno Tyri excludere potuisset. Ita Abul. Hinc et molier Tyria, que à Christo filicæ sanitatem impetravit, à Matthæo, cap. 15, 22, vocatur *Chanaanæ*; à Marco verò, c. 7, 26, vocatur *Syropheniciâ*, quia videlicet Phœnicia erat pars Chanaanæ. Unde patet Judæos suo demerito et culpâ totâ terrâ hinc promissâ, usque ad hosce terminos, non esse potitos, nisi paucos Salomonis regni tempore, quo tamen nonnullæ regiones non fuerunt ab eis cultæ et habitatæ, sed tantùm subactæ et vectigales: quedam etiam amicæ tantum et sociales, uti jam dixi de Tyro.

VERS. 12. — ET TENDENT USQUE AD JORDANEM. Jordanes limes erat ab oriente terre sancte, id est, novem tribuum. Nam tres aliæ tribus, scilicet Ruben, Gad et dimidia Manasse hic non numerantur, nec earum termini hic describuntur quia ipsi jam sortem acceptant eis Jordanem, in Galaad, ut dicitur, v. 14.

Nota. Jordanes famosissimus fuit fluvius, et terminus terre sancte. Oritur enim ad radices Libani, atque ex confluvio duorum rivulorum, scilicet Jor et Dan, conflatur; indeque dicitur Jordanes: juxta quem est planities viridissima, in quâ exstat sepulchrum S. Job, altâ pyramide insignitum. Jordanes, inquit Abulens. q. 5, habet septem privilegia, super alia flumina; primum, quòd dividat terram sanctam à Moa-CAPUT XXXV.

1. Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab, supra Jordanem, contra Jericho :

2. Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3. Urbes ad habitandum, et suburbana eorum per circuitum : ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac jumentis :

4. Quæ à muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendantur.

5. Contra orientem duo millia erunt cubiti

bitis, Arabibus, aliisque gentibus. Secundum, quòd, aræ Dei cum Hebræis transeunte, invenita ejus steterunt : in ejus rei monumentum, tulerunt Israelite duodecim lapides de medio alveo Jordanis, eosque in titulos erexerunt et collocarunt in Galgalis, Josue 3, et 4 et 5. Tertium, quòd per eum Elias et Eliseus sic eis pedibus transierunt, cum raptus est Elias per turbinem in celum, 4 Reg. 2, 8. Quartum, quòd in eo Naaman Syrus à leprâ mundatus est, cum septies in eo lavaretur, 4 Reg. 5. Quintum, quòd per eum ferrum securis, ad mandatum Elisei supernavit, 4 Reg. 6, 2, et 6. Sextum, quòd in Jordane Christus baptizatus est, et tactu suæ mundissimæ carnis, vim regenerativam in Baptismo omnibus aquis tribuit, Matth. 3. Septimum, quòd ibi Joannes Baptista vidit eorum apertum, et audivit vocem Patris, et vidit Spiritum descendentem in specie columbæ, super Christum, Matth. 3.

VERS. 17 et 18. — HÆC SUNT NOMINA VIRORUM, QUI TERRAM VOBIS DIVIDENT, etc., SINGULI PRINCIPES DE TRIBUBUS SINGULIS. Non quòd hi 12 divisores essent principes supremi singularum tribuum : nam Caleb non erat summus princeps tribus Juda, nec alii erant filii primogeniorum, id est, principum suæ tribus, ut patet, si quis conferat parentum eorum nomina, que hic recensentur, cum principibus tribuum nominatis, cap. 1. Erant ergo hi principes aliquarum familiarum in suâ tribu; vel principes, id est, præpositi et præfecti divisioni terre sancte. Hebr. enim vox *nasi*, propriè significat *præpositum*. Itaque hi duodecim principes terram Chanaan dividerunt in partes æquas proportionaliter; quo facto sortem jecerunt, que pars cuique obtingeret, quæ hinc terra hæc nunc sorte, nunc per principes dividenda dicitur, ut patet c. præced. v. 54. Quomodo per sortes divisa sit terra, dicam Josue 14, 1.

CHAPITRE XXXV.

1. Le Seigneur dit encore ceci à Moïse dans les plaines de Moab, le long du Jourdain, vis-à-vis de Jéricho :

2. Ordonnez aux enfants d'Israël, que des terres qu'ils possèdent, ils donnent aux Levites

3. Des villes pour y habiter, et les faubourgs qui les environnent, afin qu'ils demeurent dans les villes, et que les faubourgs soient pour leurs troupeaux et pour leurs bêtes.

4. Ces faubourgs, qui seront au dehors des murailles de leurs villes, s'étendront tout au tour, l'espace de mille pas, à compter depuis les murs de la ville jusqu'à l'extrémité des faubourgs.

5. Or, le pas vaut deux coudées. Ainsi leur

et contra meridiem similiter erunt duo millia : ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, et septentrionalis plaga aequali termino finietur : eruntque urbes in medio, et foris suburbana.

6. De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuerit sanguinem : et exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

7. Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8. Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur, et qui minus, pauciores; singuli juxta mensuram hereditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moysen :

10. Loquere filiis Israel, et dices ad eos : Quando transgressi fueritis Jordanem in terram Chanaan,

11. Decernite quæ urbes esse debeant in praesidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint :

12. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, et causa illius iudicetur.

13. De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

14. Tres erunt trans Jordanem, et tres in terra Chanaan,

15. Tam filiis Israel, quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16. Si qui ferro percusserit, et mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, et ipse morietur.

17. Si lapidem jecerit, et ictus occuberit, similiter punietur.

18. Si quis percussus interiit, percussoris sanguine vindicabitur.

19. Propinquus occisi homicidam interficiet : statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20. Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per insidias :

21. Aut cum esset inimicus, manu percusserit, et ille mortuus fuerit, percussor homicidii reus erit; cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22. Quod si fortuitum, et absque odio,

23. Et inimicitias, quidquam horum fecerit,

24. Et hoc audiente populo fuerit comprobata,

stendue sera de deux mille coudées du côté de l'orient, et de même de deux mille du côté du midi. Ils auront la même mesure vers la mer qui regarde l'occident; et le côté du septentrion sera terminé par de semblables limites. Les villes seront au milieu, et les faubourgs seront tout autour, au dehors des villes.

6. De ces villes que vous donnerez aux Lévitiques, il y en aura six de séparées, pour servir de refuge aux fugitifs; afin que celui qui aura répandu innocemment le sang d'un homme, puisse s'y retirer, et s'y mettre à couvert de la vengeance des parents du mort. Outre ces six villes, il y en aura quarante-deux autres dans toutes les tribus :

7. C'est-à-dire, qu'il y en aura en tout quarante-huit avec leurs faubourgs.

8. Ceux d'entre les enfants d'Israël qui posséderont plus de terre, donneront aussi plus de ces villes; ceux qui en posséderont moins, en donneront moins; et chacun donnera des villes aux Lévitiques à proportion de ce qu'il possède.

9. Le Seigneur dit aussi à Moïse :

10. Parlez aux enfants d'Israël, et dites-leur : Lorsque vous aurez passé le Jourdain, et que vous serez entrés dans le pays de Chanaan,

11. Marquez les villes qui devront servir de refuge aux fugitifs qui auront répandu contre leur volonté, le sang d'un homme :

12. Afin que le parent du mort ne puisse tuer le fugitif, lorsqu'il s'y sera retiré, jusqu'à ce qu'il se présente devant tout le peuple, pour en poursuivre la vengeance, et que son affaire soit jugée.

13. De ces villes qu'on séparera des autres, pour être l'asile des fugitifs,

14. Il y en aura trois au-delà du Jourdain, et trois dans le pays de Chanaan,

15. Qui serviront aux enfants d'Israël, et aux étrangers qui seront venus du dehors, afin que celui qui aura répandu, contre sa volonté, le sang d'un homme, y trouve un refuge.

16. Si quelqu'un frappe avec le fer, et que celui qui aura été frappé meure, il sera coupable d'homicide, et il sera lui-même puni de mort.

17. S'il jette une pierre, et que celui qu'il en aura frappé en meure, il sera puni de même.

18. Si celui qui aura été frappé avec du bois, meurt, sa mort sera vengée par l'effusion du sang de celui qui l'aura frappé.

19. Le parent de celui qui aura été tué tuera l'homicide : il le tuera aussitôt qu'il l'aura pris.

20. Si un homme pousse rudement celui qu'il hait, ou jette quelque chose contre lui par un mauvais dessein :

21. Ou si, étant son ennemi, il le frappe de la main, et qu'il en meure; celui qui aura frappé sera coupable d'homicide. Il ne pourra jouir du privilège de l'asile; et le parent de celui qui aura été tué pourra le tuer aussitôt qu'il l'aura trouvé.

22. Que si c'est par hasard, sans haine,

23. Et sans aucun mouvement d'inimitié qu'il a fait quelque chose de ces choses,

24. Et que cela se prouve devant le peuple, après que la cause du meurtre aura été agitée

tum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis questio ventilata :

25. Liberabitur innocens de ultoris manu, et reductur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quæ exilibus deputate sunt,

27. Fuerit inventus, et percussus ab eo qui ultor est sanguinis : absque noxâ erit qui eum occiderit.

28. Deberat enim profugus usque ad mortem pontificis in urbe residere; postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29. Hæc sempiterna erunt, et legitima in cunctis habitationibus vestris.

30. Homicida sub testibus punietur : ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis : statim et ipse morietur.

32. Exules et profugi ante mortem pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt :

33. Ne pollutis terram habitationis vestre, quæ insontium cruore maculatur : nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — HEC QUOQUE LOCUTUS EST DOMINUS, etc., SUPRA JORDANEM, apud, juxta Jordanem.

VERS. 2 ET 3. — PRÆCIPE FILIIS ISRAEL, UT DENT LEVITIS DE POSSESSIONIBUS SUIS, URBS AD HABITANDUM. Levitis, scilicet tam sacerdotibus, quam Levitis propriè dictis. Levita enim hic significat omnes de tribu Levi : his enim omnibus, nulla hereditas quidem, sed habitatio tamen danda erat. Unde assignate sunt eis variae urbes, in quibus communitè et promiscuè morarentur. Fuerunt eæ numero 48, ut patet Josue 21, et hic, v. 7. Et in unâ harum ferè erat tabernaculum, quo singuli, cum ipsorum ministrandi vices recurrerent, se conferebant; et expleti vicibus, domum ad suas urbes revertebantur. Lyranus censet has urbes fuisse sacerdotum tantum quoad usum; nam dominium earum fuisse penes alios, et probat de Hebron, quæ data est sacerdotibus, Josue 21; et tamen dominus ejus erat Caleb de tribu Juda, Josue 14, 13. Verum fallitur Lyranus; nam, Levit. 25,

entre celui qui aura frappé et le parent du mort,

25. Il sera délivré, comme étant innocent, des mains de celui qui voulait venger le sang répandu, et il sera ramené par sentence dans la ville où il s'était réfugié, et y demeurera jusqu'à la mort du grand-prêtre, qui a été sacré de l'huile sainte; après quoi il aura une entière liberté.

26. Si celui qui aura tué est trouvé hors des limites des villes qui ont été destinées aux bannis,

27. Et qu'il soit tué par celui qui voulait venger le sang répandu, celui qui l'aura tué ne sera point censé coupable;

28. Car le fugitif devait demeurer à la ville jusqu'à la mort du pontife; et après sa mort, celui qui aura tué retournera en son pays.

29. Ceci sera observé comme une loi perpétuelle, dans tous les lieux où vous pourrez habiter.

30. On punira l'homicide après avoir oui les témoins. Nul ne sera condamné sur le témoignage d'un seul.

31. Vous ne recevrez point d'argent de celui qui veut se racheter de la mort qu'il a méritée, pour avoir répandu le sang; mais il mourra aussitôt lui-même.

32. Les laines et les fugitifs ne pourront revenir en aucune sorte à leur ville avant la mort du pontife.

33. De peur que vous ne souilliez la terre où vous habiterez, et qu'elle ne demeure impure par le sang impur des innocents qu'on a répandus, parce qu'elle ne peut être autrement purifiée que par l'effusion du sang de celui qui aura versé le sang.

34. C'est ainsi que votre terre deviendra pure, et que je demeurerai parmi vous. Car c'est moi qui suis le Seigneur qui habite au milieu des enfants d'Israël.

COMMENTARIUM.

32 et sequent., dicitur quod urbes et suburbana Levitarum sint eorum possessio sempiterna, quodque possint in eis ædes suas vendere et redimere; denique quod illæ in iudicio ad eos, quasi ad absolutos dominos, redire debeant, atque ad domus laicorum. Quod ad Hebron attinet, soli agri et vineæ, quæ erant in territorio Hebron, fuerunt Caleb : urbs autem et suburbana fuerunt sacerdotum, uti dicitur Josue 21, 11. Rursum, Levit. ult. 21, statuitur, ut si quis agrum Dominio voverit, cum sacerdotibus possident. Sic, 3 Reg. 2, dicit Salomon Abiathar sacerdoti : *Vade ad agrum tuum*. Item Jeremias sacerdos erat, et tamen, e. 52, scribit ipsemet, se emisse ac possedisse agrum. Denique, Act. 4, dicitur quod Barnabas Levites, Cyprus genere, vendiderit agrum quem habebat. Ex quibus patet, levitas non tantum agros et suburbana in Juda, sed et alibi agros et vineas partim emere, partim ex oblationibus et votis populi habere potuisse. Extra Judam verò

fundus, æque ut alii, hereditare, emere et possidere poterant. Tantum enim in divisione terre sanctæ, facta à Josue, Levite cum aliis tribubus sortem suam non acceperunt. Unde Barnabas in Cypro, et alii Levitæ alibi, suas habebant possessiones.

VERS. 3 et 4. — ET SUBURBANA SINT PECORIBUS AC JUMENTIS, QUÆ A MURIS CIVITATUM FORINSECTIS, PER CIRCITUM, MILLE PASSUM SPATIO TENDENTUR. Suburbana hic Levitis dantur ad mille passus circumcirca urbes eorum, idque pro pabulo pecorum. Hic versus in Hebr., Sept., Chald. et aliis, videtur omnino contrarij sequenti: hic enim dantur Levitis tantum mille *amma*, id est, cubiti; sequenti verò versus dantur bis mille *amma*, id est, cubiti, idque ad quamlibet mundi plagam. Respondent primo Rabbi Salomon, Lyran., et Vatabl. datos fuisse Levitis bis mille cubitos, sed prioribus mille non licuisse arare et serere; posterioribus verò id licuisse. Verum hæc responsio ex cerebro conficta videtur: nihil enim tale inveniunt Scripti. Secundo, Burgens., quem sequitur Arias Montanus in Josue 14, respondet circum urbem quamlibet Levitarum, ejusque suburbana descriptam fuisse quadratum; ita ut ejus quasi semidiameter, à muris urbis usque ad finem suburbanorum, contineret mille cubitos; ipsum verò latus quadrati quodlibet contineret bis mille cubitos. Verum constat urbes ferè non esse quadratas, sed rotundas; ac proinde circa eas, suburbana ad cubitos, non in quadrum, sed in rotundum describi debuisse. Adde, ex diametro hic eximi longitudinem urbis (nec enim à centro urbis, sed ab urbis muris, dimittenda erant forinsecis hæc suburbana), ac proinde quadratum hoc, quod trique semidiameterum mille cubitorum (id est, diametrum bis mille cubitorum) extra urbem, et simul diametrum urbis ipsius complectebatur, plusquam duo millia cubitorum continuisse, in quolibet latere quadrati. Tertio, respondet Masius in Josue 14, et Serarius in Josue 21, scilicet suburbana hæc, ad quamlibet plagam habuisse tantum mille cubitos; dici tamen eos bis mille, quia si linea recta mille cubitorum, ad orientem, v. gr., protendatur in latus oppositum, quod est ad occidentem, quod etiam est mille cubitorum, erunt bis mille cubiti. Verum hoc videtur adversari verbis textus, quæ hos bis mille cubitos computant non à latere opposito ad oppositum, sed ab uno eodemque latere et plagâ; ajunt enim: *Contra orientem duo millia erunt cubiti, et contra meridiem similiter erunt duo*

millia, et totidem ad septentrionem, totidem ad occidentem. Quarto, Abulens. censet hic sequendum esse, non textum Hebræum, sed nostrum interpretem; suburbana enim hæc continuisse mille passus, mille autem passus faciunt bis mille cubitos. Licet enim passus sit major cubito, contineatque quinque pedes, cum passum fixum metimur, videlicet utrumque pedem mensoris, et tres pedes, inter utrumque ejus pedem, in passu interceptos; tamen si passum mobile (qualis hic erat) et continuè progredientem metiaris et accipias, invenies cum tantum quatuor pedes continere. Nam primus pes tantum in primo passu numeratur, ita ut primus hic passus habeat 5 pedes: in sequentibus verò passibus tantum numerantur reliqui 4 pedes, continuo sibi succedentes, ut patet experienti: quatuor autem pedes faciunt duos cubitos, et paulo amplius. Ergo mille hi passus idem sunt quod bis mille cubiti, de quibus v. seq. Addit Vitalpando, p. 1 de Urbe et Templo, l. 2, c. 2, quod cubitus communis sit pes cum dinidio, sed cubitus sacer sit duo pedes cum dinidio: ita ut duo cubiti sacri faciant passum, id est, quinque pedes.

Dices: In Hebræo tam hoc versus, quam sequenti est eadem vox *amma*, quæ cubitum significat: quomodo ergo noster interpres cam hic passum, versus verò seq. cubitum vertit? Responderi posset, *amma* non tantum tantum docet noster interpres, sed et Eugabinius. Quod verò interpres eandem vocem *amma*, primo passum, deinde mox cubitum vertat, non est mirum, quia vidit ipse hoc exigere loci circumstantias; alioqui enim esset hic manifesta contradictio. Cum ergo dicitur in Hebr. simpliciter mille *amma*, intellexit *amma* absolutum et majus, id est, passum, significari; cum verò mox dicitur restrictè, per litteram *bet*, duo millia *baamma*, id est, in *amma*, intellexit *amma* contractum et minus, puta cubitum, significari. Fortè etiam priore loco, scilicet hoc versus, pro *amma* legit *paam*, id est, gressus, passus; ut littera *pe*, in codice atriatâ vel exesâ, remanescerit *am*, indeque descriptores fecerint *amma*. Sciebant enim non *am*, sed *amma*, certam mensuram significare. Verum, quia Hebræa constantè habent *amma*, per *aleph*, non per *ain*, quod in Script. semper cubitum, nunquam passum significat, itaque hic vertunt Chald., Septuag. et omnes alii interpretes, potius dixerim nostrum interpretem, passum hic, non majorem sive geometricum, qui quinque pedes comple-

ctitur, sed minorem, sive vulgarem accipere, ut idem sit quod cubitus. Nam in ingressu passus vulgaris, qualis est lentè et modestè ambulantium, æqualis est cubito, si ab eo primum pedem, utpote in quo consistis, demas, atque tantum numeres spatium inter duos pedes interceptum, (quod est dimidii pedis) ipsumque pedem, quem in passu hoc extendis, et promoves. Sic enim passus hic minor continet pedem circiter cum dinidio, tantumdem autem continet cubitus.

Dices: Quomodo ergo hoc versus numerantur suburbana ad mille passus sive cubitos, versus verò sequenti ad bis mille cubitos? Suppono, tam urbes, quam suburbana hæc, circubari, vel ovali formâ fuisse. Nunc dico: Antilogia hæc dupliciter solvi et conciliari potest: primo, si cum Cajetano dicamus suburbana hæc fuisse mille cubitorum; sed circulum, sive peripheriam ipsorum fuisse octo circiter millium cubitorum: ita ut peripheria hæc à quolibet mundi angulo, id est, plagâ, habuerit bis mille cubitos.

Pro quo nota. In circulo circumferentia habet proportionem triplam ad diametrum, et paulo amplius; ita ut si diameter sit duorum millium cubitorum, circumferentia sit sex millium cubitorum. Hic verò semidiameter suburbanorum erant mille cubiti: his adde diametrum urbis ipsius, qui erat circiter sexcentorum cubitorum, ita ut diameter tam urbis quam suburbanorum fuerit 2,600 cubitorum: ex quibus necessario sequitur circumferentiam (quæ tripla est ad diametrum) tam urbis quam suburbanorum horum, fuisse circiter octo millium cubitorum. Ter enim 2,600 faciunt octo millia, exceptis ducentis, quæ hic addenda sunt, quia circumferentia paulo plus quam tripla est ad diametrum. Jam divide octo millia per quatuor mundi plagas, invenies partem quartam circumferentias suburbanorum, quæ cuiuslibet plagæ overtebatur, fuisse bis mille circiter cubitorum. Et hoc est quod dicitur v. sequent. ad quamlibet plagam fuisse bis mille cubitos.

Moses, inquit Cajetan., circumferentiam suburbanorum octo millium cubitorum instituit, sive civitas sit magna, sive parva, ut una esset lex communis de spatio suburbanorum. Arbitratus est enim æquum esse ut cuiuslibet civitatis diameter intrinsecis haberetur sexcentorum cubitorum: quamvis enim una civitas major esset aliâ, pensando tamen majorem cum minore, et è converso, insituit suburbanâ æqualia: existente enim diame-

etro 2,600 cubitorum, æque secundum proportionem geometricam, circumferentia decernitur esse octo millium cubitorum, secundum proportionem triplam, et paulo plus. Verum, quia angulus (ut est in Hebræo) ejusque plagæ, v. sequenti protrahi jubetur ad bis mille cubitos: et quia angulus propriè non peripheriam circuli, sed angulum, sive triangulum significat: et quia præcisè hic mille passus, id est, cubitos, extra singulas urbes numerari jubet Deus; urbes autem aliæ erant magnæ, aliæ parvæ, ac consequenter aliæ minores, aliæ amplius quam octo millia cubitorum habebant in peripheriâ suburbanorum.

Nunc secundo aptius, hæc duo millia cubitorum accipias, non in peripheriâ, sed in cantibus, sive lineis à centro, puta à muris urbis ductis, usque ad peripheriam suburbanorum: hæc enim lineæ, cum sint biæ ad quamlibet mundi plagam, ut eam totam inter se capiant et comprehendant, faciunt unum angulum in centro, in quo coeunt, et duos angulos in peripheriâ, in quâ terminantur, itaque faciunt triangulum. Unde Hebræa sic ad verbum vertas: *Mensurabitur ad angulum orientis duo millia cubitorum*; totidem ad angulum meridiem, occidentis et septentrionis. Videtur enim Deus hic describere circulum urbis cum suburbanis, ita ut centrum sit urbs, peripheria verò terminetur ad mille cubitos circumquaque extra muros urbis. Circulum autem hunc, ad 4 plagas, dividit in 4 quasi triangulos, quorum quisque est isosceles, id est, duo latera, quæ à centro ad peripheriam ducentur, habet æqualia. Jubet ergo hic Deus, ut suburbana quaquaversum, ad quatuor mundi plagas, extendantur ad mille cubitos; utque orientalis plaga describatur duabus lineis, ductis ab urbe ad peripheriam suburbanorum, quæ duæ lineæ comprehendant latus orientale, instar trianguli. Pari modo, per duas lineas triangulum secundum jubet describi, ad plagam occidentalem: et pari modo, tertium triangulum ad meridiem, et quartum ad septentrionem; sic ut quælibet plaga describatur per triangulum, ductis duabus lineis ab urbe usque ad peripheriam jam dictam, quarum quæque continet mille cubitos (suburbana enim extenduntur ad mille cubitos), ita ut duæ lineæ ad peripheriam cuiuslibet plagæ ductæ, quæ sunt trianguli hujus duo latera æqualia, simul continent bis mille cubitos.

Sic ergo faciliè conciliamus hæc antilogiam: dicimus enim suburbana tantum extensa fuisse ad mille cubitos circumquaque, sed quamlibet

plagam fuisse descriptam quasi per triangulum; ita ut duo haberet latera, quorum quodque erat mille cubitorum, ac consequenter utrumque latus simul sumptum, erat bis mille cubitorum. Verisimile enim est octo quasi limitibus, vel palis horum suburbanorum, in ipsis eorum finibus fuisse positos: ita ut ad illos ab urbe totidem lineæ, scilicet octo, duci possent, quæ quatuor quasi triangulos faciunt; idque ad hoc, ut per hosce limites statim circumquaque seiri posset, quousque Levitarum prædia se extenderent, itaque crebræ lites, quæ de confiniibus incidere solent, cum vicinis tribubus vitarentur. Huic sensui favent hebrææ, quæ habent: *Numerabis duo milia in cubito*, quæ phrasim innuit, hos bis mille cubitos, non directè in longum, sed lateraliter nimirum, per duo trianguli latera numerandos esse, scilicet, ut quodlibet latus habeat mille cubitos.

VERB. 6. — DE ISPIS AUTEM OPIDIS, QUÆ LEVITIS DABITIS, SEX ERUNT IN FUGITIVORUM AUXILIA SEPARATA, UT FUGIAT AD EA QUI FUERIT SANGUINEM. Qui aliquem occiderit, intellige nolens, vel nescius, uti dicitur v. 11 et Josue 20, 5. Hæc enim urbium asyla constituta sunt ad tutelam innocentium. Unde debet homicida prætereundam innocentiam, antequam ad hæc asyla admittetur. *Stabit*, inquit Josue c. 20, 4, *ante portam civitatis, et loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem, sicutque suscipient eum, et dabunt ei locum ad habitandum.* Nam lege veteri, ob populi illius duriciam, permissum erat cognatis occidere percussorem propinqui sui, sine aliâ judicis condemnatione, quocumque loco eum reperirent, ut patet v. 19 et 27. Ergo constitui jussit Deus hæc urbes refugii, ad quas qui eadem admiserant, se recipere, ut ibi essent tuti, donec causa eorum examinaretur, idque vel in portâ urbis, ad quam confugerant, vel eo loco ubi homicidium admiserant, uti dicam v. 25. Unde eò ducantur, ibique cognati occisi litem eis intendant, in quâ si innocentes deprehenderentur, puta fecisse eadem, non ex proposito, sed ignoranter, casu, vel ad sui tutelam, remittebantur ad locum refugii, ut dicitur v. 25. Sin nocentes deprehenderentur, puta scienter et ex proposito occidisse, occidebantur et ipsi. Cis Jordanem, Moses designavit tres urbes refugii, scilicet Bosor, Ramoth et Golan; jubet verò hic v. 11, ut postquam Hebræi transierint Jordanem, in terrâ promissâ, tres alias insuper designent, quod reipsâ factum est Josue 20, 7. Urbes ergo hæc refugii universim fuerunt sex,

quibus Deus alias tres addi jussit Deuter. 19, 9, tunc scilicet cum magis dilatati essent termini Hebræorum.

Omnes porò urbes refugii habitabantur à Levitis, nimirum, ut sacerdoti dignitate vis injusta (si cognati occisi homicidam ad necem persequerentur) facilius prohiberetur, utque à viris humani diviniq; juris peritis, puta à Levitis et sacerdotibus, illius modi capitalia iudicia rectius sanctiusque judicaretur.

Quæres an urbs in quâ erat tabernaculum, vel ipsum tabernaculum, fuerit asylum? Negat Tostatus q. 11, affirmat Covarruvias c. 20, concl. 2, lib. Variar. resol. Verum dico altare et tabernaculum fuisse asylum; non verò ipsam urbem, in quâ illa erant. Patet ex eo quod Joab ex urbe fugerit ad tabernaculum et altare, quasi ad asylum: est enim hic locus ex se sacer. Idem colligitur ex Exodi 21, 14; ita Serarius in Josue 20, q. 7, ubi pluribus id confirmat.

Mysticam explicationem sex urbium refugii, habet S. Ambr. l. de Fugâ seculi c. 2, et ex eo Serarius in Josue 20, q. 12, ac Magalianus ibidem v. 9, annot. 4, ubi docet penitentibus mystica asyla esse contritionem, orationem, Dei gratiam, sacramenta, et ingressum religionis. Docet, inquit S. Ambr., lex fugientem dum seculum, Deum sequendum. Sex autem civitates refugia sunt, ita ut prima civitas est cognitio verbi, et ad imaginem ejus formæ vivendi; secunda, consideratio divinæ operationis, quæ creatus est mundus; tertia, contemplatio potestatis regie et majestatis æternæ; quarta, propitiatio divinæ cœntuitus; quinta, legis divinæ contemplatio, quæ præcipit quid faciendum sit; sexta, portio legis quæ prescribit quid non faciendum est. Ita S. Romualdus à cæde cui interfuerat, fugiens ad monasterium, asylum literale in mysticum commutavit, factusque monachus ordinem Camaldulensium instituit; in quo vixit mirâ sanctitate ad centum annos, mortuosque est anno ætatis 120.

VERB. 13. — TAN FILIIS ISRAEL, QUAM ADVENNIS ATQUE PEREGRINIS, scilicet ad judaismum conversis, id est proselytis. Hi enim vocantur advenæ et peregrini: scilicet advenæ, vel, ut hebr. est, *ger* dicitur, qui nunc primò, vel certè non ita pridem advenit et accessit ad judaismum. Peregrinus verò, vel, ut hebr. est, *tosab* dicitur, qui pridem accessit, diuque inter Israelitas commoratus est, sicut accipiendæ sunt Græcæ voces, ὁ ἀποδημιωθεὶς καὶ ὁ ἀλλογενής. Ita Serarius in Josue 20, q. 6. Proselyti ergo gaude-

bant jure asyli, non verò gentiles in gentilismo manentes. Ita Abulens. et Serarius, licet Masius et Magalianus jus asyli etiam gentilibus hæc hæc concessum fuisse censcant, quæ sententia non est improbabilis.

Nota. Judæi ex genere tria habebant privilegia, quibus carebant proselyti: primum, servus si esset Judæus, anno septimo et quinquagesimo fiebat liber; non autem, si esset proselytus, Levit. 25, v. 40 et 45. Secundum, Judæi gaudebant privilegio remissionis debitorum anno septimo, non proselyti, Dent. 15, 5. Tertium, Judæi non poterant dare ad usuram Judæis, sed proselytis. Dent. 23, 19. In cæteris leges utriusque erant æquales. Ita Abulens.

Ut CONVENIAT AD EAS, QUI NOLENS (involuntariè, hebræicè, in *ignorantiâ*) SANGUINEM FUDERIT. Nota: propriè pro solis homicidis, hæc urbes refugii statuta sunt, non autem pro iis qui tantum læserant alium. Si tamen hi ad eas confugissent, gaudebant communi jure asyli. Rursùm, homicide voluntarii non habebant jus asyli. Sed quid si voluntariè quem quis occidisset, ad seipsum defendens, vique vi repellens? — Respondeo: hic habebat jus asyli, imò probatâ hæc suo innocentia, ex asylo liber domum remittebatur, quia non erat homicida et nocens, sed planè innocens. Ita Abulens. q. 5 in c. 20 Josue, et ibidem Serarius, et Magalianus. Si quis verò in ipso asylo, puta in urbibus refugii, eadem fecisset, hic jure asyli non gaudebat. Ita Abulens. ibid. q. 19.

Nota. Concessæ sunt hæc urbes refugii in asylum: primò, ut essent innocentie et innocentium auxilium et presidium. Secundò, ut ostenderet Deus, quam seriò in homicidium, voluntarium esset. Tertio, ut ejus qui occisus erat propinquus subtraheret materiam iræ, doloris et vindictæ; erant enim Judæi præfraeto animo et vindictæ percupido. Quarto, ut novarum rixarum et cædium auferret occasionem. Quintò, ut esset in refugii læcheris, penitentia typus et figura.

Simili modo in lege novâ, reis asyla sunt omnes Ecclesie, cœmeteria, canobias, domus religiose et ecclesiasticæ. Quare plura sunt asyla Christianis quam fuerint Judæis. Rursùm, Judæi tantum habebant asylum, pro homicidiis involuntariis, quia alia peccata ferè voluntariè et dedita opè committuntur, ideòque ea tunc impunita esse noluit Deus; Christiani verò asylum habent, ferè in omni crimine et periculo. Dico ferè: nam cap. *Index alia,*

tit. de Immunit. eccles., asylum negat nocturnis agrorum depopulatoribus, publicis latronibus, viarumque obsessioribus. Item jus asyli non habent virginum raptores, profitores, sacrilegi, blasphemæ, heretici, apostata, Judæi, et quotquot in ipsis asyis delinquant, ut Covar. et alii docent. Vide Suarez tract. de Immunit. eccles. cap. 9 et 10. Gregor. tamen XIV Pontif. novâ constitutione hæc ad unam tantum formam redigit, quâ jus asyli negat laicis publicis latronibus, viarum grassatoribus, depopulatoribus agrorum, iis qui homicidia aut mutilationes committunt in Ecclesiâ vel cœmeterio, iis qui proximum profitorie occidunt, assassinis, hæreticis, reis læsæ majestatis. Extat hæc bulla edita Antuerpiæ cum synodo Antuerp. Tertio, ex urbe refugii Judæi extrahi poterant ad iudicium, ut in eo causa eorum ventilaretur: et si deprehenderentur occidisse voluntariè, ac proinde non habere jus asyli, morte mulctabantur. Jam autem nec iudex, nec quis alius reum christianum ab asylo abstrahere potest. Quarto, Judæi habebant asyla jure divino, utpote à Deo prescripta. Hoc autem jus judiciale erat, et ceremoniale, ideòque jam abolitum est. Christiani verò habent asyla jure humano: quia videlicet pontifices, et reges, vel imperatores illa, illorumque jus constituerunt: unde quibusdam in locis illud dilatatum, in aliis restrinxerunt.

Causa asylorum fuit reverentia templorum et locorum sacrorum, atque ipsius Dei. Dum enim domus Dei habentur sacrosanctæ, et asyla, celebratur ejus gloria et majestas. Secundò, ejus misericordia et benignitas commendatur, dum miseros reos ad se confugientes, in suam tutelam recipit. Sic gentiles græci statuerunt *aram Misericordiae*, teste Pausanias l. 1 in Atticis. Sic Romulus Romæ asylum constituit, teste S. Aug. l. 1 de Civit. 54; sed omnibus etiam scelestissimis hominibus. Sic Alaricus et Gothi, capti Româ, pepererunt Romanis fugientibus ad Ecclesiam, quimodò cum Gothus quidam sacra vasa apud virginem consecratam deprehendisset, illaque ei diceret: *Hæc vasa mihi de sacratio B. Petri sunt commissa, tange si audeas: ego sacra non audeo tibi dare;* Gothus ad nomen Apostoli perterritus, hoc regi nuntiavit. Is statim reportari omnia ad sacrarium S. Petri curavit, dicens: *Cum Romanis se bellum gerere, non cum Apostolis Jesu Christi.* Ita Rodericus Tolet. lib. 2, rerum Hispan. cap. 5. Memorabilis fuit Agesilaus, qui Athenienses prædio victos, ad

templum Minervæ confugientes, violari vetuit, etsi in eo prelio ipse aliquot vulnera accepisset, eisque valde videretur iratus. Sed plus apud eum valuit religio quam ira. Idem fecit apud barbaros, dicens in templa nullum esse jus belli, addebatque se mirari eos non haberi sacrilegos, qui haberent ibi supplices, ac per deos obstantes, nec graviore sumi penas de his qui religionem minuerent, quam qui templa spoliarent. Rectè iudicans diis esse clariorum hominum salutem quam muta templorum ornamenta. Ita Æmilius Probus.

VERS. 17. — SI LAPIDEM JECERIT, ET ICTUS OCCURSERIT, SIMILITER PUNIETUR. Si videlicet ictus lapide, statim expiravit: si enim ab ictu surrexisset, aut ambulasset, non occidebatur percussor, aut potius factor, sed tantum impensas curationis læso solvebat, ut patet Exodi 21, 19.

VERS. 19. — PROPINQUIS OCCISI HOMICIDAM INTERFICHT, id est, interficere poterit. Est enim hic non præceptum, sed permissio tantum duris hominibus facta, idque ad cohibendas cedes, utpote quas omnes scirent, à tam multis propinquis statim acerbo animo vindicandas. Peccabant tamen occidentes homicidam, si ex odio et irâ, ut ferè fit, id facerent. Unde Levit. 19, 17, in foro animæ et conscientie jubet Deus Hebræis ut injuriarum obliviscantur. Vindicta ergo, quæ hic permittitur, culpam non sustulit, sed tantum facti, vel culpæ impunitatem dedit in foro exteriori. Id rursùm patet ex eo quod hi propinqui occisi sæpè occidebant innocentem et involuntarium omnino homicidam, imò absolutum per judicem, si videlicet eum extra urbem asyli alicubi invenissent, ut patet v. 27; id autem fieri non poterat sine peccato. Tertio, idem patet ex eo quod hæc præcepta sint judicialia, quæ constituunt jus, quod servetur, et secundum quod iudicetur in foro externo. Ita Abulensis et Cajetanus.

Permittitur hic ergo cognatis occisi ut homicidam interficiant, ubicumque eum invenerint extra urbes asyli. Nam in asylis homicidam tangere non poterat: ibi enim iudices ei securitatem præstare debebant, donec causa ejus ventilaretur; in quâ si condemnaretur, poterant eum cognati occidere, et, ut hic innuitur, tradebatur homicida à iudice propinquis et cognatis occisi, ut ab eis jugularetur, idque ad satisfaciendum eorum iram et offensam. Sin innocens declararetur, securè reducebatur ad asylum, ibique manere debebat usque ad mortem pontificis. Ita Abulens.

VERS. 20. — SI IMPULERIT. Intellige in ignem, aquam, foveam, etc.

VERS. 22. — QUID SI FORTUITO. Hebr. *hepeta*, id est, subito, improviso, quod est fortuito.

VERS. 25. — REDUCETUR (homicida, qui fortuito occidit alium, et jam à iudice declaratus est innocens) PER SENTENTIAM IN URBE, AD QUAM CONFUGERAT. *Reducetur*, id est, iudex per sententiam jubebit eum reduci, vel ab urbe et loco, in quo homicidium perpetravit: ibi enim causa ipsius examinata fuisse videtur, eò quod ibi testes, et alia veritatis indicia majora suppetere, ut vult Abulens., idque innuit vox *reducetur*; vel certè ab ipsâ portâ urbis refugii, reduci eum jubebit in ipsam urbem. Nam in hac portâ, scilicet inter Levitas, ubi sanctior erat religio et justitia, habitum fuisse hoc iudicium de qualitate homicidii, censent Masius et Serarius in Josue 20 et alii. Utraque sententia et expositio est probabilis.

MANEBITQUE IBI DONEC SACERDOS MAGNUS (pontifex) MORIATUR. Quæres cur? varias causas dant Rabbini, quas recenset Serarius in cap. 20 Josue qu. 5, quibus omissis dico: Prima causa fuit, ut interim longitudine temporis, ira et acerbitas cognatorum mitigetur, ne, ubi eum viderint, occidant; sed mortuo jam pontifice, cogitent iram quoque mori et extingui debere, eò quod mortuus sit summus sacerdos, et sacerorum expiationumque princeps, quo vivente delictum est admissum: ac proinde in ejus morte et hucto sepeliendas esse privatas omnes noxas et injurias. Ita Theod. q. 51. Secunda, quia pontifex erat quasi patriæ parens, ut eo vivo vigeret respública, eo mortuo, etiam etati illi, sive seculo finis imponi videbatur. Ita Magalianus in Josue 20. Tertia, quia pontifex personam representabat Dei, in quem peccarat homicida, ac proinde homicidium in pontifice injuriam redundabat, ut merito eo vivente recludi deberet homicida ne inter homines liberè caput attolleret, dum vivit ille qui in terris Dei interpres censetur, et divinam majestatem quasi adumbrat, contuens scilicet, è summo sacerdotalis dignitatis fastigio, quæ pie aut impiè geruntur. Et hoc innuit *et, qui unctus est oleo sancto*, q. d.: Lateat homicida dum vivit pontifex, in quo Dei majestas violata est per illius modi factus, quod interea dum ille pro Deo summo fugebatur sacerdotio, patrum est: ita Magalianus supra, et Masius in Josue c. 20. Quarta, datum hoc fuit pontificis novi, qui mortuo succedebat, gratiæ, ut sicut ad Deum hominibus propitiandum novus accedit, ita etiam novum

beneficium et salutem miseris reis, qui eà digniores videntur, præstet. Quinta: « Ostendere, » inquit, Oleaster, voluit Deus quantum abhorere debeat sacerdos homicidia, etiam involuntaria. Rursùm, pontifex erat Dei vicarius, et agebatque partes justitiæ divinæ, quâ Deus vindictam ab omnibus expetit: et eo mortuo, videbatur pars adversa extincta, quæ ultionem pro Deo peteret, et ideo tunc reus omnino absolvebatur. Sexta et potissima causa fuit, ut significaretur vera libertas, quæ per pontificis Christi mortem homicidis, id est, peccatoribus omnibus, parta est. Ita Serarius. — Unde Allegor. Cyrill. lib. 8 de Adorat. p. 163: Homicide, inquit, erat genus humanum, et homines peccatores ante Christi adventum, qui peccatis occiderant animas suas, non spontè, sed illecti et impulsì à concupiscentiâ. Hi ponitentes fugerunt, et abdidere se in urbes refugii, id est, in limbo patrum, usque ad mortem pontificis, id est, Christi, qui eorum vincula laxavit, eosque è limbo et inferno eduxit. Ita et sanctus Gregorius hom. 6 in Ezech.

VERS. 27. — ULTOR SANGUINIS, id est, sanguine propinquus, cui compevit vindicta.

ASQUE NOXA ERIT, non punietur; Hebr. *non illi sanguis*, scilicet imputabitur, ut pro eo stum pendat.

VERS. 30. — SUB TESTIBUS (Hebr. *ad os testium*, scilicet plurium, non unius) PUNIETUR.

VERS. 33. — NE POLLUATIS TERRAM HOMICIDII. De homicidio, ob ejus enormitatem, dicitur quod polluat terram quæ recepit sanguinem innoxium effusum, quasi is moralem terræ labem et maculam aspergat; maxime si terra sancta sit, aut Deus in eâ peculiariter se exhibeat, uti in terrâ filiorum Israel fiebat: quòd quæ hæc labes tollatur justâ vindictâ, et nece homicide. Sic de aliis quibusdam peccatis, ut sodomia, mercede operariorum defraudatâ, oppressione pauperum et pupillorum, dicit Scriptura quòd ipsa elementa in cœlum, quia sui enormitate vindictam quasi à Deo exposcent.

Moraliter disce hoc cap. quàm jus asyli et Ecclesiæ inviolatum servari debeat: hinc qui illud violarunt, impitè à Deo puniti sunt. Primo, Heliodorus volens aurum depositum in templo sibi vindicare, flagellatus est ab angelo, et vix Onia precibus liberatus est, 2 Mach. 3.

Secundo, Nicanor 2 Mach. 14, Deum spernens, et jurans se templum Domini Libero patri dicaturum, nisi traderetur Judas qui ibi erat, interfecit.

Tertio, S. Aug., Epist. 6 in Appen., Bonifacium conitem agentem cum Gothis in Africa, ducent exercitum, quòd confugientem ad Ecclesiam inde abstrahi jussisset, graviter reprehendit: « Miror, inquit, quomodò tam subito fidei murum aries ruperis inficere: novi enim quâ religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo instante, frater, hominem de Ecclesiâ rapuisti? Tunc si de tuo amico forte præsumeres fugitivus, posset procul dubio intercessoris causâ veniam promereri; ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsuntur, Nabuchodonosor regem intende, qui causâ superbia in bovem est ex homine commutatus. Non ut confundam te, hæc scribo, sed ut filium meum charissimum moneo. Ecclesiæ igitur illius rogamus, quem ut irreligiosissimus rapuisti. » Ponam deinde ei infligiti dicens: « Oblatio verò domus tuæ à clericis ne suscipiatur, indixi, communionemque tibi interdico, donec peractâ pro ausibus, vel errore, à me definitâ tibi penitentia, pro hoc facto corde contrito et humiliato dignum offeras sacrificium Deo. »

Quarto, anno Domini 606, et anno imperi Phœax 4, Scholasticus, vir religiosus, eunuchus palatii, Constantiniam dominam, olim augustam conjugem Mauritii imp. cum tribus filiabus ejus accipiens, ad magnam Ecclesiam confugit. At verò tyrannus in Ecclesiam ad abstrahendum mulieres destinavit. Patriarcha Cyriacus tunc restitit tyranno, minime passus è templo tyrannicè abduci mulieres. Verùm juramentis certo eo reddito à Phœax, quòd non lederet eas, educantur è templo, et clauduntur in monasterio. Ita ex Theophane et Cedreno Baron. anno Christi 606. Quinto, Aspar et Ardaburius repositens Joannem quemdam qui fugerat ad monasterium S. Marcelli, miserunt milites qui per vim eum extraherent: sed orante S. Marcello fulgura in milites missa eos represserunt, ut crudelis Ardaburius Joanni pepercerit, et mores mutarit. Ita habet vita S. Marcelli. Hujus miraculi occasione factum putat Baron. ut Leo imp. egregiam sanctionem de immunitate confugientium ad Ecclesiam ab ipso anno promulgaverit, ita rescribens ad Erythraum præfectum pretorio: « Præsenti lege decernimus per omnia loca valitè, nullos penitus, cujuscumque conditionis sint, de sanctis Ecclesiis orthodoxe fidei expelli, aut tradi, vel protrahi consentias. »

Sexto, circa annum Dom. 1000, Veremun-

115
 dus II, Legionis et Asturiarum rex, à susurrone deceptus, præcepit capi Gudestem episcopum Oretensem: sed ut tantum nefas non procederet impunitum, facta est siccitas magna in terra, ita quòd totus populus ciborum penuria arctabatur. Cùmque quibusdam fuisset à Domino revelatum famem propter injuriam episcopi accidisse, et regi esset revelatio intimata, confestim absolvit episcopum, et per Semenium Asturicensem episcopum, cui rex episcopum commendaverat, fecit restitui Gudestem, et statim Dominus pluviam voluntariam segregavit, et terra attulit fructus suos. Tunc rex Veremundus corde compactus Ecclesiam B. Jacobi, et cætera loca quæ Almanzor profanarât diripiens, prout potuit, restauravit, et bonis operibus et elemosynis jam intentus, de commissis cum consilio prelatorum penitentiam agere satagebat, et in villa, quæ est in Berizo, moritur et sepelitur; inquit Rodericus, et Vasceus, ad annum Domini 982, et Crantzius l. 5. Hlistor. Sued. c. 21.

Septimo, de Sanctio majore Navarræ atque Castellæ roge omnes ferè rerum hispanicarum scriptores ferunt, quòd, cùm die quãdam in vocatione aprum insectaretur, ille fatigatus, intra obvios parietes, qui supererant memoris S. Antonini martyris, se recepit, apud relictam ibi sacram aram consistens, quasi apud tutum asylum angelorum custodiã vallari consuetum, juxta illud oraculum: *Homines et jumenta salvabis, Domine*. Cùm rex venabulo illum appetere, elevatum brachium ad feriendum mox torpedine reddidit sentit inutile; sed reatum

CAPUT XXXVI.

1. Accesserunt autem et principes familiarum Galaad, filii Machir, filii Manasse, de stirpe filiorum Joseph: locuti que sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt:

2. Tibi, domine nostro, præcepit Dominus ut terram sorte divideres filiis Israel, et ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri.

3. Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad aliam tribum, et de nostrâ hereditate minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cùm jubileus, id est, quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, et aliorum possessio ad alios transeat.

5. Respondit Moyses filiis Israel, et, Domino

agnoscens manum tyrem deprecatus, ad pristinum usum sensit divinitus revocatum; didicique suo damno, quanta deberetur locis sacris immunitas, etiam si corruisse visa fuissent, ut nec bestiam illuc fugientem ledere licuisset, inquit, Roderic. et Vasceus, et ex iis Baron. ann. Domi. 1052.

Octavo, Eutropius, Arcadii eunuclus, omnium colluviæ facinorum infamis, cùm ab imper. legem extorsisset, quâ immunitas omnis abrogaretur, licetque etiam ad aras confugiennes extrahere, ipse imperatoris postea declinans iram, ab arâ, ad quam confugerat, abstractus in exilium missus, indeque revocatus capite truncatus est, teste Suidâ, in Eutropio, et Chrysostomo orat. in Eutrop.; atque procurante Chrysostomo iniqua lex abrogata est. Nonò, de S. Basilio scribit Nazianz. orat. de illo, eum viduam altare complexam à presidis injuriã tutatam esse. Decimo, de S. Ambrosio scribit Paulinus, eum defendisse Cresconium, ne ibi comprehenderetur à licitoribus; quod cùm non obtinisset, abstractores ejus in theatrum tantati sunt à feris, quæ in abstractum immisse fuerant. Undecimo, Orosius l. 7, c. 56, memorat postquam violatoris asyli Maserellis ducis. Denique, quod magis mirèrè, S. Justus, episcopatu Lugdunensi relicto, secessit in eremum Aegypti, ditæque ibi latuit, penitentiam agens, quòd hominem, qui confugerat ad Ecclesiam, rejecisset, ut populi selaret furorem, acceptâ prius fide à magistratu, quòd nullum illi homini periculum intenderet. Ita habet ejus Vita apud Saurium tomus 3.

CHAPITRE XXXVI.

1. Alors les princes des familles d'Israël, nouvellement établis dans le pays de Galaad: les princes, dit-je, qui descendoient du fils de Machir, fils de Manassé, de la race des enfants de Joseph, vinrent parler à Moïse devant les princes d'Israël, et lui dirent:

2. Le Seigneur vous a ordonné, à vous qui êtes notre Seigneur, de partager la terre de Chanaan, par sort, entre les enfants d'Israël, et de donner aux filles de Salphaad, notre frère, l'héritage qui échoit à leur père.

3. Que si elles épousent maintenant des hommes d'une autre tribu, leur bien les suivra, et étant transféré à une autre tribu, il sera tranché de l'héritage qui nous appartient.

4. Ainsi il arrivera que lorsque l'année du jubilé, c'est-à-dire, la cinquantième, qui est celle de la remise de toutes choses, sera venue, les partages qui avaient été faits par sort, seront confondus, et le bien des uns passera aux autres.

5. Moïse répondit aux enfants d'Israël, et il leur dit, selon l'ordre qu'il en reçut de Seigneur:

præcipiente, ait: Ritè tribus filiorum Joseph locuta est.

6. Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: Nubant quibus volunt, de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione suâ:

7. Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione suâ:

8. Et cunctæ femine de eadem tribu maritos accipient: ut hereditas permaneat in familiis,

9. Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneat

10. Ut à Domino separate sunt. Feceruntque filie Salphaad, ut fuerat imperatum:

11. Et nuperant Maala, et Thersa, et Hegla, et Melcha, et Noa, filiis patris sui,

12. De familiâ Manassæ, qui fuit filius Joseph: et possessio que illis fuerat attributa, mansit in tribu et familiâ patris eorum.

13. Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavît Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campetribus Moab, supra Jordanem, contra Jericho.

COMMENTARIUM.

VERS. 2.—TIBI DOMINO NOSTRO PRÆCEPIT DOMINUS UT TERRAM SORTE DIVIDERES, id est, dididi præcipere per tuos successores: nam Moyses moriens terram non divisit, sed ejus jussu Josue, qui ei successit.

ET UT FILIABUS SALPHAAD FRATRIS NOSTRI DARES POSSESSIONEM DEBITAM PATRI. Id jussit Dominus c. 27, 7.

VERS. 3.—QUAS SI ALTERIUS TRIBUS HOMINES UXORES ACCEPERINT, SEQUETUR POSSESSIO SUA, ET TRANSLATA AD ALIAM TRIBUM DE NOSTRA HEREDITATE MINUETUR. Ut scilicet non dicatur esse hereditas tribus Joseph, sed alterius cujus erunt futuri harum filiarum Salphaad mariti. Licet enim filius aliquis subrogandus esset avo materno defuncto, qui in nomen et hereditatem ejus succederet, vocareturque, v. g., filius Salphaad; tamen quia hic filius patrem et fratres habebat ex aliâ tribu, hinc facili orta fuisset confusio et permixtio nominum, ut non vocaretur filius, vel nepos Salphaad, sed patris sui. Unde per longitudinem temporis in jubileo, cùm de hereditate revocandâ, sicut alienata fuisset, agendum erat, facili orta fuisset confusio et error, ut scilicet hereditas Salphaad ad generos, eorumque cognatos et tribum transiret. Rursùm, facili fieri potuisset, ut obliteratâ maternæ successionis memoriâ, patris tribu et nomine absolutè ea hereditas censeretur. Hæc de causâ ne

Ce que la tribu des enfans de Joseph a représenté est très raisonnable:

6. Et voici la loi qui a été établie par le Seigneur sur le sujet des filles de Salphaad: elles se marieront à qui elles voudront, pourvu que ce soit à des hommes de leur tribu:

7. Afin que l'héritage des enfans d'Israël ne se confonde point en passant d'une tribu à une autre: car lors les hommes prendront des femmes en leur tribu et de leur famille:

8. Et toutes les femmes qui auront un héritage de la succession de leur père mort sans enfans mâles, prendront des maris de leur tribu, afin que les mêmes héritages demeurent toujours dans les familles,

9. Et que les tribus ne soient point mêlées les unes avec les autres, mais qu'elles demeurent

10. Toujours séparées entre elles, comme elles l'ont été par le Seigneur. Les filles de Salphaad firent ce qui leur avait été commandé.

11. Ainsi Maala, Thersa, Hegla, Melcha et Noa, épousèrent les fils de leur oncle paternel,

12. De la famille de Manassé, fils de Joseph, et le bien qui leur avait été donné demeura de cette sorte dans la tribu et dans la famille de leur père.

13. Ces sont là les lois et les ordonnances que le Seigneur donna par Moïse aux enfans d'Israël, dans la plaine de Moab, le long du Jourdain, vis-à-vis de Jericho.

id fiat, sanxit Deus ut hæc filie extra tribum suam non nubant, sed maritos accipient sue tribus.

VERS. 7 et 8.—OMNES ENIM VIRI DUCENT UXORES DE TRIBU ET COGNATIONE SUA: ET CUNCTÆ FEMINE DE EADEM TRIBU MARITOS ACCIPIENT, UT HEREDITAS PERMANEAT IN FAMILIIS. Queritur hic, an hæc sententia de omnibus omnino viris et feminis intelligatur, ita ut omnes viri Hebraei debuerint ducere uxores tribus suæ, et vice versâ omnes femine Hebrææ debuerint nubere maritis suæ tribus, non alterius. Affirmant Lyranus et Abulensis, qui ab hæc generali sententiâ excipiunt solos Levitas, idque vel ob dignitatem tribus Levi, ut vult Lyranus, vel quia tribus Levi in Chanaan nullam habebat possessionem, quæ per connubia distrahî posset ad alias tribus, ut vult Abulensis. Favent huic opinioni verba textus, quæ plane universalis sunt.

Verum dico hæc sententiam non esse intelligendam de omnibus omnino, sed tantùm de feminis, quæ succedebant in hereditatem patris, ob defectum proles masculinæ: et vicissim de viris, qui tales feminas ducebant. Tales enim femine: et viri debebant esse ejusdem tribus: et hoc tantùm hic præcipitur. Id ita esse probatur primò, ex questione propositâ vers. 2 et 3. Ibi enim tantùm quærebatur quomodò occurrendum esset, ne hereditas filiarum Salphaad quæ

deficiente prole mascula, erant heredes patris sui (Salphaad) ad alienam tribum devolveretur: cui questioni respondet Moses, modumque congruum quo id fiat, suggerit, dicens: *Nubant maritis tribus suæ; idque deinde generali sanctione, omnibus ejusmodi feminis et viris præcipit.* Secundo, idem patet, ex fine legis, quem subdit hic Moses dicens: *Ut hereditas permaneat in familia: ad hoc autem sufficit feminas illas quæ heredes sunt, non nubere in aliâ tribu: impertinens verò est idipsum ad alias omnes extendere.* Nam alie cum non habeant hereditatem, neutiquam eam in aliam tribum transferent: viri autem suam hereditatem ad feminas alterius tribus, ac consequenter ad aliam tribum transfundere nequeunt: proles enim sequuntur nomen patris, non matris.

Tertio, idipsum clarissimum est in Hebræo: sic enim habet: *et omnis femina hereditatis hereditatem, nubet uni ex tribu sua.* Sic et Chald., Septuag. et omnes Hebræi. Ergo de solâ feminâ quæ hereditatem adit, hæc lex est intelligenda. Quarto, id patet exemplis. David enim, qui fuit de tribu Juda, duxit Michol filiam Saulis, qui erat de tribu Benjamin; imò extra tribum suam duxit gentilem, scilicet filiam regis Gessuri, 2 Reg. 5, 5. Sic Mahalon et Chelion, filii Elimelech, duxerunt uxores Moabitides, ut patet Ruth, 4, v. 10. Sic Booz duxit Ruth Moabitidem, Ruth, 4, v. 10. Hinc et Deut. 21, v. 11, permittitur Judæis ducere virgines alienigenas, præterquam Chanaanitides, bello captas. Sic Judic. ultim. 1, jurant aliæ tribus quòd non dabunt filias suas in conjugium Benjaminitis; ergo antea id facere licitum et consuetum erat.

Dices: Cur ergo noster interpres id non expressit, sed generatim vertit: *Omnes viri ducunt uxores de tribu sua; et vice versâ: Cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient?* Respondet, quia præsupposuit ex questione propositâ, et ex responsione vers. 6, tantum hic agi de feminis quæ hereditatem adeunt, et de viris, qui tales in conjuges accipiunt. Hinc quod noster vertit: *Omnes viri ducunt uxores de tribu sua*, sic ex Hebr. cum Chald. et Septuag. veritas: *Singuli possessioni tribus patrum suorum adhaerebunt*, scilicet filii masculi patribus suis succedent; feminæ verò, si heredes sint, nubent alicui suæ tribus, ut videlicet nulla hereditatis ex unâ tribu in aliam derivandæ sit occasio. Ita Burg., Cajet., Oleast., Vatabl. hic, et Andreas Masius in Josue 17, v. 4.

Nota. Ex Hebr. colligitur filias, deficientes prole mascula, heredes debuisse nubere non

tantum in eadem tribu, sed etiam in eadem familia proxima, ne earum hereditas transiret ad exteras familias, sed ut maneret in familia patris consanguineis, qui ad eam jus habebant. Sic enim habent Hebr. v. 6: *Familie tribus patris sui erant in uxores.* Et v. 8: *Omnis filia hereditans hereditatem, etc., uni de familia tribus patris sui erit in uxorem, ut accipiant hereditate filii Israel unusquisque hereditatem patrum suorum.* Quapropter filie Salphaad nupservunt in eadem familia, scilicet filiis patruorum suorum, id est, consobrinis suis, ut dicitur v. 11. Et sic conciliamus genealogiam Christi apud Matthæum et Lucam, dicendo quòd uterque verè describit genealogiam Christi, eò quòd B. Virgo hæres nupservit consobriño suo, scilicet Joseph: Joseph enim fuit filius Jacob, B. Virgo fuit filia Heli sive Joakim; Jacob autem et Heli fuerunt fratres germani, scilicet filii Nathan. Ergo genealogia Christi apud Matthæum vera est ab Adam usque ad Nathan per lineam paternam, scilicet per parentes Joakim, qui fuit avus Christi: Lucas verò eandem describit, sed per lineam maternam, scilicet per parentes S. Annæ matris S. Virginis. Cum enim jam esset descripta à Matthæo series omnium generationum per lineam paternam, noluit enim repetere Lucas, sed ulterius voluit ostendere Christum et B. Virginem etiam per lineam maternam esse de domo ac familia David. Unde cum Lucas dicit: *Qui fuit Heli*, nominat Christi avum, ac primam Christi progenitorem masculum, ommissâ B. Annâ et B. Virgine, quòd mulieres non solent ingredi genealogiarum series. Rursùm cum Lucas ait de Heli: *Qui fuit Matthat*, intelligit non filium, sed gener: Matthat enim fuit pater non Heli sive Joakim, sed S. Annæ uxoris Joakim. Cum verò ulterius ait de Matthat: *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi*, etc., intelligit semper *est filius*. Ili enim sunt veri progenitores Matthat, cujus filia fuit S. Anna. Ita ferè Franc. Lucas ibidem.

Ex hoc loco sic explicato rursùm patet quomodo B. Virgo existens de tribu Juda, cognatam habere poterit Elizabeth, quæ erat de tribu Aaron et Levi. Hujus enim causa et fundamentum non fuit quòd Levitæ soli possent ex aliâ tribu uxorem ducere, ut multi volunt: sed quòd omnes feminæ nubere poterant maritis, qui erant ex aliâ tribu, si ipse haberent fratres, ita ut ipse non essent heredes parentum suorum. Si enim ipse essent heredes, non poterant nubere in aliâ tribu, multò im-

minus poterant nubere Levitis. Levitæ enim nullius hereditatis erant capaces: quia hereditas eorum erat Dominus; ac consequenter filii Levitarum nec patris, nec matris hereditatem adire poterant.

Ergo dicendum hic est unum è duobus, scilicet, quòd mater vel avia B. Virginis fuerit ex tribu Levi (fueritque amita, aut consobrina Elizabeth), quam, eò quòd non esset hæres, in uxorem duxerit pater, vel avus B. Virginis, qui erat ex tribu Juda, ita ut B. Virgo secundum paternam stirpem fuerit ex Judâ, secundum maternam ex Levi. Aut potius vice versâ dicendum est, quòd mater vel avia. S. Elizabeth fuerit ex tribu Juda (fueritque amita, vel cognata B. Virginis), quam eò quòd non esset hæres, duxerit pater vel avus S. Elizabeth, qui erat de tribu Levi, ita ut S. Elizabeth quoad patrem fuerit ex Levi, quoad matrem ex Judâ. Sic enim factum est ut B. Virgo et Elizabeth essent duarum sororum, aut consobinarum filie, ac proinde essent cognatæ, esto patres haberent diversarum tribuum, ac consequenter et ipsæ essent diversarum tribuum: non enim ex matre, sed ex patre quisque sortiebatur familiam, tribum et nomen. Hinc salvâ tribuum discretionem, reges in uxores ducebant filias pontificum, et pontifices filias regum, teste Josepho: atque ita Christus ex regibus Juda descendens, per avias suas descendit quoque ex Levi.

VERS. 7. — ET COGNATIONE. Cognatio hæc generalis est, quæ scilicet est inter contribules. In re ergo hic idem sunt, cognatio, tribus et

familia. Tantum enim hic præcipitur, ut ejusdem tribus uxores, vel maritos accipiant, non autem, ut ejusdem familia particularis, et proxime.

VERS. 12. — QUE ILLIS FUERAT ATTRIBUTA. Hæc non habentur in Hebræo, sed intelliguntur: nimirum possessio patris Salphaad, quæ his ejus filiabus à Mose attributa erat, hæc ratione per connubium videlicet contribulium suorum, mansit in tribu earum, videlicet in Manasse, hoc est, in eâ manere debuit, nec ad aliam tribum transferri potuit.

Mysticè, possessio nostra constans et perpetua, nec alienanda, est cælum et æterna Dei gloria. Dum ergo vivis, dum vales, ô homo, ô viator, cogita quòd omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub cælo.

Ehen! fugaces, Posthume, Posthume, Labuntur anni.

Cogita quòd cuncta sub sole vanitas sunt, vanitas vanitatum, et omnia vanitas. Cogita quòd pro omnibus cogitatis, dictis, et factis adducet te Deus in iudicium. Memento ergo Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum: quoniam ibi homo in domum ÆTERNITATIS SUÆ. Cogita quòd vita hæc sit palestra ÆTERNITATIS. O filii Adam, ut quid caduca ambitis? O curvæ in terras animæ, et cœlestium inanes, cur momentanea et mox peritura sectamini? Utinam saperent homines, utinam intelligerent, utinam sibi providerent beatam ÆTERNITATEM!

DOXOLOGIA

DEI DUCTORIS ET DOMINATORIS, EX GESTIS ET EPITOME NUMERORUM.

Magnus Dominus, et laudabilis nimis, in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.

Quàm pulchra tabernacula tua, Jacob, et tentoria tua, Israel! ut valles nemorose, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, ut cedri propè aquas.

Castra Dei sunt hæc; hæc sunt multitudines Juda, hæc millia Israel et Levi.

Deus eduxit illa de Ægypto: cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

In ipsis ventilabit gentes, usque ad terminos terræ; ossaque eorum confringet.

Accubans dormivit ut leo, et quasi leona, quis suscitabit eum?

Dominus dux ejus fuit; et clangor victorie regis in eo.

Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.

Ubi numerati et signati sunt duodecim millia, ex quilibet tribu Israel; qui amici sunt stolis albis, et palmæ in manibus eorum.

Qui laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni.